

מחילת קדושת כהונה

הרב שמחה מנחם פרידמן

מהספרא והרמב"ם בספר המצוות נראה שכהן אינו יכול למחול

נאמר בתורה על הכהנים: "וְקִדְשְׁתוּ כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיךָ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יְהִי לָךְ כִּי קְדוֹשׁ אָנִי ה' מְקִדְשְׁכֶם" (ויקרא כא, ח). וכתב על זה הרמב"ם בספר המצוות (עשין לב) וז"ל: "שצונו לכבד זרע אהרן ולנשואם ולרוממם, ונשים מדרגתם מדרגה קודמת וראשונה, ואפילו ימאנו אותו לא נשמע מהם. וזה כולו הגדלה לאל יתעלה, אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו ולהקריב קרבנותיו. והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב קדוש יהיה לך. ובא הפירוש (גטין נט ע"ב): וקדשתו - לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון. ולשון ספרא (אמור פ"א ה"ג) גם כן: וקדשתו - על כרחו. ר"ל כי זה צווי נצטוינו בו, ואינו בבחירת הכהן. וכן אמרו (שם ה"ו): קדושים יהיו לאלהיהם - על כרחם, והיו קדש - לרבות בעלי מומין. שלא תאמר אחר שזה אינו ראוי להקריב לחם אלהיו לאי זה דבר נקדמהו ונכבדהו, ולכן אמר והיו קדש, הזרע הנכבד כולו, תמים ובעל מום, עכ"ל. ולשון הספרא (ה"ג) במלואה היא: "ומנין אם אינו רוצה, דָּפְנוּ? ת"ל וקדשתו, בעל כורחו. כי את לחם (אלהיו) [אלהיך] הוא מקריב - להגיד מה גרם, ע"כ. ולכאורה נראה מכאן שכהן אינו יכול למחול על כבודו, ואנו מצווים בכבודו אפילו אם הוא מוחה על כך ואינו רוצה בכך. ולכאורה ק"ו שאסור להשתמש בו אפילו הוא מוחל, וק"ו בן בנו של ק"ו שאסור לבזותו אפילו הוא מוחל.

בגמרא נראה שמעיקר הדין כהן יכול לחלוק כבוד לאחרים

והנה בגיטין (שם ע"א) איתא במשנה: "אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום: כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל, מפני דרכי שלום". ובגמרא (שם ע"ב) איתא: "מנה"מ וכו' ר' חייא בר אבא אמר מהכא, וקדשתו - לכל דבר שבקדושה. תנא דבי רבי ישמעאל: וקדשתו - לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון. א"ל אביי לרב יוסף: מפני דרכי שלום? דאורייתא היא! א"ל: דאורייתא, ומפני דרכי שלום. כל התורה כולה נמי מפני דרכי שלום היא, דכתי' (משלי ג, יז) דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום! אלא אמר אביי: לכדמר, דתניא, שנים ממתניין זה לזה בקערה שלשה אין ממתניין, הבוצע הוא

פושט ידו תחלה, ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו. ואמר מר עלה: לא שנו אלא בסעודה, אבל בבהכ"נ לא, דאתו לאינצוויי, ע"כ. ופירש"י וז"ל: "לפתוח ראשון. בכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר בראש: ולברך ראשון. בסעודה: וליטול מנה יפה ראשון. אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שיחלקו בשוה אומר לו ברור וטול איזה שתמצא: א"ל דאורייתא היא. ותורה אמרה כן מפני דרכי שלום: אלא אמר אביי. דרכי שלום דקתני מתניי: לכדמר. אתא, רבה בר נחמני שהיה רבו: אין ממתניין. אין צריכין להמתין: הובצע. כגון בעה"ב שהוא מברך המוציא ואפי' הוא קטן: הוא פושט ידו. בקערה תחלה ללפת בו את פרוסת המוציא: לא שנו. דחולק כבוד לרבו: אלא בסעודה. כדאמרן: אבל. לענין לקרות בתורה בבית הכנסת אין כהן חולק כבוד ללוי ולוי לישראל דלא ליתו שארא לאנצווי ולמימר אנא נמי קרינא ברישא, והיינו דקתני מתניתין כהן קורא ראשון כו' כמה שכתוב בתורה ואינו רשאי לחלוק כבוד בדבר ולשנותו מפני דרכי שלום", עכ"ל. ולכאורה מכאן עולה סתירה להנ"ל, שכן מבואר שמדינא דאורייתא יכול כהן לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו גם בבית הכנסת, ורק מפני דרכי שלום אמרו חכמים שלא יחלוק כבוד לאחרים. וכ"כ להדיא הרמב"ם בפיהמ"ש (גיטין פ"ה מ"ח)¹.

בירושלמי נאמר שאסור להשתמש בכהן ומוכח שמחילה מועילה

ובירושלמי (ברכות פ"ח ה"ה) מובא מעשה: "אבא בר בר חנא ורב חונא הוון יתבין אכלין, והוה רבי זעירא קאים ומשמש קומיהון. עלה וטעין תרויהון (היינו את המאכלים או הכלים שהגיש לשניהם) בחדא ידיה. אמר ליה אבא בר בר חנא, מה ידך חוריתא קטעין (וכי ידך האחרת קטועה? ומדוע אינך משתמש בה). וכעס עילוי אבוי (היינו רב חונא). אמר ליה לא מיסתך דאת רביע והוא קאים משמש, ועוד דהוא כהן ואמר שמואל המשתמש בכהונה מעל, את מיקל ליה (לא די לך שאתה יושב והוא עומד ומשמש, ועוד שהוא כהן והשימוש בו הוא כמעילה, אתה גם מבזה אותו). גזירה דהוא רבע ואת קאים ומשמש תחתוי (גוזרני שיהיה הוא יושב ואתה תעמוד ותשמש תחתיו). מניין המשתמש בכהונה מעל, רבי אחא בשם שמואל אמר (עזרא ח, כח) נְאֻמְרָה להן אתם קודש לה' והכלים קודש, מה כלים המשתמש בהן מעל אף המשתמש בכהנים מעל", ע"כ. ולכאורה קשה ממ"נ, אם כל המשתמש בכהונה מעל, כיצד

1. מו"ר הרב מנחם ליבמן זצ"ל (ישועות מנחם עמ' 221) הקשה כן מדין הבציעה שבגוף הברייתא, ונראה שהבין שמדובר בכהן שבוצע, וכדתנא דבי ר' ישמעאל. אולם לכאורה אין בכך כל הכרח, וגם מדברי רש"י נראה שמדובר בסתם בעה"ב, וכמובן אפשר בדליתא כהן.

מעיקרא השתמש רב חונא ברבי זעירא. ואם מועילה מחילה, מה הטענה שלו על בנו. ונראה לבאר בשני אופנים. האחד, שבאמת המחילה מתרת, אלא שמבחינה מוסרית הביזיון גדול יותר כאשר עצם השימוש הותר רק בגלל מחילה. והשני, שר' זעירא מחל רק על השימוש בידו אחת, ור' אבא דרש ממנו להשתמש גם בידו השניה, שעליה לא מחל, ובזה הוא נכנס באיסור שימוש בכהונה. וכאפשרות זו השניה פירש מהר"ם מרוטנבורג בתשובה (ש"ת מהר"ם בר ברוך דפוס לבוב² ס' קטז). ומכל מקום מבואר בירושלמי שמחילה מועילה.

ה"ר פטר נקט הלכה למעשה שכהן יכול למחול ולשמש אחרים

ובהגהות מרדכי (גיטין ס' תסא) כתב וז"ל: "מעשה בכהן שיצק מים ע"י ר"ת, והקשה לו תלמיד, הא שנינו בירושלמי המשתמש בכהונה מעל, והשיב לו אין בהם קדושה בזמן הזה, דקי"ל (זבחים יז ע"ב) בגדיהם עליהם קדושה עליהם ואי לא לא. והקשה א"כ כל מיני קדושה לא ליעבד להו, ושתיק ר"ת. והשיב ה"ר פטר, דנהי דיש בהן קדושה יכול למחול, כדאמרין פ"ק דקידושין (כא ע"ב) אין כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום, והשתא בלא הך טעמי תקשי היאך מצי משתעבד ביה, אלא ודאי מצי מחיל, והלכך איצטריך לטעמא לבעל מום, דא"כ היה נרצע", עכ"ל. ומבואר בדברי ה"ר פטר שמחילה מועילה, וכנ"ל מהירושלמי³.

החתם סופר חידש שמחילה לא מועילה רק בזמן הבית

אכן תירוצו של ר"ת לכאורה תמוה, שהרי בירושלמי עצמו מוכח שאיסור מעילה בשימוש בכהן שייך גם בזמן הזה (אחרי החורבן). ומעיקרא הדין של בגדיהם עליהם כהונתם עליהם וכו' לא נאמר בקדושת כהונה על דרך כלל, אלא בכהן ששימש במקדש מחוסר בגדים (בזבחים שם) לומר שעבודתו פסולה, ובסנהדרין (פג ע"ב) לומר שחייב מיתה). ואף שר"ת שתק לבסוף, קשה מאוד לומר דמעיקרא אישתמיטתיה עיקר דברי הירושלמי שממנו הקשו עליו. וכתב בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח ס"ס ט) ששמע מפי החת"ס שביאר שר"ת ור' פטר לדבר אחד נתכוונו, דודאי בזמן המקדש אין מועיל מחילה, דהכבוד לה, אבל בזמן הזה

2. יצא לאור בכריכה רכה בהוצאת בני תורה.

3. ביביע אומר (ח"ו או"ח ס' כב אות ג) העיר על ראייתו מעבד עברי, דלכאורה אינה ראייה, דהא ע"י ב"ד נמכר מכוח גזירת הכתוב. ושב ותירץ שהראיה היא ממה שרוצה לשעבד עצמו אחרי הרציעה, שזה כבר לא מכוח גזירת הכתוב אלא מרצונו וע"י מחילתו.

מועיל מחילה. ע"כ⁴. ולפי תירוצו מיושבת גם הסתירה שבין הספרא לגמרא בגיטין והירושלמי, שהספרא דיבר בזמן בית המקדש דוקא.

קשיים בדבריו

אולם תירוץ זה קשה לכאורה. ראשית, זו מניין. ולא מצאנו רמז לחילוק זה, לא בספרא המונע מחילה ולא בתלמודים המאפשרים מחילה. שנית, גם הסברה שבזה אינה מובנת. הרי כבוד הכהונה הוא כבוד ה' מצד עצם מציאותם של הכהנים, ואע"פ שכעת אינם יכולים לעבוד. וכך מתבאר מדברי הרמב"ם הנ"ל בסה"מ: "שצונו לכבד זרע אהרן וכו', וזה כולו הגדלה לאל יתעלה, אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו ולהקריב קרבנותיו". הרי שכבודם הוא כבודו מחמת עצם העובדה שהוא בחר בהם. וביותר מתבאר כן בסיום דבריו שם, שביאר את דרשת הספרא לרבות בעלי מומין, ע"ש. ועל פי הסברו נראה שאין לחלק בין כהן בעל מום בזמן הבית, לכהן בזמן הזה. שלישית, "בגדיהם עליהם" שבגמרא פירושו שבגדיהם עליהם בפועל. וודאי לא סלקא דעתיה דר"ת לומר שמחילה אינה מועילה רק בשעה שהכהן לבוש בבגדי כהונה. דהא בשעה שלבוש בבגדי כהונה אסור לו לעשות כל תשמיש של חול. ותיפוק ליה שהכהן עצמו מועל בבגדים אם משמש לאחרים בשעה שלבוש בהם. ועוד מיניה וביה, המציאות שכהן ישמש לאחרים בעודו לבוש בבגדי כהונה היא מילתא דלא שכיחא כלל, ולא מסתבר שהספרא דיבר רק על מציאות רחוקה כזו⁵.

במלך שאינו יכול למחול על כבודו למדנו שמצוה שאני

והנה גם במלך מצאנו שאינו יכול למחול על כבודו, דהכי איתא בקידושין (לב ע"ב): "אמר רב אשי: אפילו למ"ד נשיא שמחל על כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר (דברים יז, טו) שום תשים עליך מלך, שתהא אימתו עליך", ע"כ. אבל במקום מצוה למדנו שהוא יכול למחול על כבודו. דבסנהדרין (יח ע"א) איתא במשנה: "המלך וכו' לא חולץ ולא חולצין לאשתו, לא מייבם ולא מייבמין לאשתו. רבי יהודה אומר: אם רצה לחלוץ או לייבם זכור לטוב. אמרו לו: אין שומעין לו", ע"כ. ובגמרא (יט ע"ב) אמרו על דברי ר' יהודה:

4. ליישוב דברי ר"ת נאמרו כמה תירוצים, אלא שלתירוצים האחרים נראה שיש פחות נפק"מ להלכה, ולכן קיצרתי. ויעוין באורך ביביע אומר (שם בכל הסימן).

5. הקושיה השלישית היא בעצם קושיה על דברי ר"ת מצד עצמם, ושייכת לתירוץ החת"ס מצד שהוא תפס את דברי ר"ת כפשטם.

"איני, והאמר רב אשי וכו' מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול וכו'. מצוה שאני", ע"כ. וכן בסוטה (מא ע"א) איתא במשנה: "פרשת המלך כיצד וכו', חזן הכנסת נוטל ס"ת ונותנה לראש הכנסת וכו', והמלך עומד ומקבל וקורא יושב. אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד, ושבוהו חכמים", ע"כ. ובגמרא (שם ע"ב) אמרו: "שבחוהו, מכלל דשפיר עבד? האמר רב אשי וכו' מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול וכו'. מצוה שאני", ע"כ.

יש לדמות כהן למלך אבל ההיתר אינו מקובל להלכה

ולכאורה היה מקום לשייך את הסיוג הזה גם לכהנים, ולומר שבמקום מצוה יהיה רשאי הכהן למחול על כבודו. ואף שיש מקום לחלק בין דין "קידוש" לדין "כבוד", מדברי הרמב"ם הנ"ל בסה"מ נראה שאין לחלק כן, שהרי הגדיר את המצוה: "שצונו לכבד זרע אהרן ולנשאים ולרוממם" וכו'.⁶ ואולי אפשר היה על ידי כך גם ליישב את הסתירה, שמה שמצאנו שכהן יכול למחול על כבודו⁷ הוא כשמשמש לתלמיד חכמים, ויש בזה קיום מצות עשה להידבק בתלמידי חכמים (עי' סה"מ עשין ו). ועל פי זה מה שאמרו בגמרא בגיטין "לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו", היינו מי שגדול ממנו בתורה. אלא שמלבד שראיית ה"ר פטר מעבד עברי אינה מיושבת בזה, עוד יש להבחין שהחילוק הזה אינו אלא אליבא דר' יהודה שהתיר למלך לחלוץ ולייבם, אבל חכמים אוסרים. והלכה כחכמים, וכפי שפסק הרמב"ם (פ"ב מהל' מלכים ומלחמות ה"ג). וצ"ל שגם המשנה בסוטה (או חכמים דאגריפס) אזלא אליבא דר' יהודה, דס"ל מצוה שאני. ואכן הרמב"ם (שם) הביא את דברי רב אשי, ולא ציין שמצוה שאני, ומשמע שגם במקום מצוה אינו יכול למחול.

תירוץ הרב ליבמן זצ"ל

ומו"ר הרב מנחם ליבמן זצ"ל (ישועות מנחם עמ' 222) תירץ בדעת הרמב"ם, שאם הכהן נותן רשות זו לא פגיעה בכבודו של כהן, אלא אדרבה זה מראה על כוחו וכבודו שיכול לתת רשות לאחר. אבל אם הכהן אומר אני מוחל ומוותר על כבודי ואל תכבדני כלל, חייבים לכבדו בעל כרחו.

6. ובתרגום הרב קאפח: "שנצטוינו לגדל זרע אהרן ולכבדם ולרוממם, ונחשיבם במעלת הקדושה והכבוד".

7. בירושלמי הנ"ל ובכמה דוכתי בבבלי, קיבצם כעמיר גורנה ביב"א (שם), וכן במעשהו של ר"ת.

אולם לכאורה תירוץ זה קשה. ראשית, זה אמנם מיישב את הסוגיה בגיטין, שמדברת בקדימות, אבל לא את הירושלמי ור"ת, שמדברים בשימוש. שנית, הלא סוף סוף כאשר הוא אומר שיכבדו אדם אחר לפתוח ראשון וכי"ב, הוא בעצם אומר אל תכבדוני. ומאיך כאשר הוא אומר אל תכבדני הוא בעצם מראה שהכבוד שלו הוא והוא יכול למחול עליו, ואפשר לומר על זה שזהו כבודו⁸. ומר"ר הרב ינון משולם שליט"א חילק בין דין קדושת הכהונה הכללי לדינים הפרטיים המסתעפים ממנו. כהן לא יכול לומר "איני כהן" ולהפקיע מעצמו את כבוד הכהונה; אבל למחול על מעשה כבוד מסוים הרשות בידו, וזהו כבודו, שהשליטה על כיבודו נמצאת בידי וברצונו (ושמא לזה התכוון הרב ליבמן זצ"ל, וצ"ע).

סתירה בין ספר המצוות למשנה תורה בביאור עיקר גדר מצות וקדשתו

והנה בעיקר גדר מצות "וקדשתו" נראה שהרמב"ם חזר בו ממה שהגדיר בסה"מ. מדבריו בסה"מ נראה שעיקר המצוה הוא בכבוד וקדימה. כן נראה הן מעצם ההגדרה: "שצונו לכבד זרע אהרן ולנשאים ולרוממם, ונשים מדרגתם מדרגה קודמת וראשונה", והן ממה שהסמיך את דין הגמרא בגיטין לפסוק: "והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב קדוש יהיה לך, ובא הפירוש (גטין נט ע"ב) וקדשתו לכל דבר שבקדושה".

אבל במשנה תורה (הל' כלי המקדש פ"ד ה"א וה"ב) נראה שעיקר המצוה היא בהכשרת הכהנים לעבודה, ואילו הכבוד והקדימה הם דין נוסף. ז"ל: "הכהנים הובדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות, שנאמר ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים. ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן, שנאמר וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב. וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה, לפתוח בתורה ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון", עכ"ל.

ההבנה השונה במהות המצוה משליכה על הבנת הספרא

ונראה שיש לזה נפק"מ בהבנת דברי הספרא. נראה פשוט שמה שלמד הספרא שצריך לקדש את הכהן על כרחו, מוסב על עיקר מצות "וקדשתו". ולכן

8. יש לציין שהספר ישועות מנחם נערך לאחר פטירת הרב, והוא לקט מכתביו ושיעוריו. מסגנון הדברים נראה שעיון זה נכתב על ידו, ומכל מקום יתכן (ומסתבר) שנכתב לזכרון דברים בעלמא ולא נערך לפרסום.

בספר המצוות ייחס זאת הרמב"ם לחיוב להקדים את הכהן לכל דבר שבקדושה וכו'.⁹ אולם על פי ההבנה המחודשת שבמשנה תורה, נראה שקידוש הכהן על כרחו מוסב על הכשרתו לעבודה.

והדברים מפורשים בגמרא (ואפשר שזה מה שגרם לרמב"ם לחזור בו ולשנות את ההבנה בהגדרת המצוה). הספרא הובא כצורתו וכלשונו ביבמות (פח ע"ב), בהקשר של אשה שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ בא בעלה. וז"ל הגמרא¹⁰: "מתיב רבא: מנין שאם לא רצה דפנו? ת"ל וקדשתו, בעל כרחו; היכי דמי וכו', אלא לאו דניסת לאחד מעדיה וקאמרה ברי לי, וקתני דפנו, אלמא מפקינן לה מיניה! איסור כהונה שאני", ע"כ. ופירש"י וז"ל: "מנין שאם לא רצה. כהן להתקדש מן טומאה ומנשים פסולות: דפנו. הכהו וקדשו בעל כרחו", עכ"ל. הרי לנו להדיא שדברי הספרא אמורים בהתקדשות מאיסורי כהונה, שהם הם הכשרת הכהן לעבודה, ולא בכבודו וקדימותו של הכהן¹¹.

על פי הרמב"ם במשנה תורה אין חיוב לכבד את הכהן על כרחו

ונראה שבזה מיושב גם מדוע השמיט הרמב"ם במשנה תורה את דין וקדשתו על כרחו. דמאחר והוא מוסב על איסורי כהונה, הרי הוא כלול ממילא במה שאמר שצריך "להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן". שכן איסורי הכהונה מצד עצמם מוטלים על הכהן ולא על בית דין, ואם הכהן פורש מהם ברצונו, מה על ב"ד לעשות. ועל כרחך הציווי לבי"ד אינו אלא במקום שהכהן מסרב לפרוש, ועליהם לכפותו לכך. ואם דין וקדשתו על כרחו היה מוסב גם על החיוב לנהוג כבוד בכהנים, היה לרמב"ם לומר זאת להדיא בסיפא דמילתיה. ואליבא דאמת לא מסתבר כלל שהקדמת הכהן צריכה להיות על כרחו, דאין זה כבוד אלא עינוי.

9. כך ניכר ממבנה הדברים ומההדגשות שבהם: "שצונו לכבד זרע אהרן וכו', והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו וקדשתו וכו', ובא הפירוש וקדשתו לכל דבר שבקדושה וכו', ולשון ספרא גם כן וקדשתו על כרחו, ר"ל כי זה צווי נצטוינו בו ואינו בבחירת הכהן", עכ"ל.

10. ההקשר המסוים של הקושיה (וממילא גם הבנת פרטי ההו"א שהגמרא מעלה בתוך הקושיה) אינו חשוב לענייננו.

11. הבנה זו בדברי הספרא מפורשת גם באשכול (אלבק הל' קריאת התורה סח ע"ב) ובאורחות חיים (הל' ביאות אסורות אות יז) (באו"ח הדברים אמורים בשם רב נטרונאי גאון, אבל נראה דלא היא, אלא חלו שם ערבובי דברים, ואכמ"ל).

גם כהן גדול רשאי למחול על כבודו

ודין וקדשתו על כרחו מופיע עוד בתוספתא (סנהדרין פ"ד ה"א) לגבי כהן גדול. איתא שם: "כהן גדול וכו' ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ, שנ' והכהן הגדול מאחיו, שיהו אחיו הכהנים נוהגין בו גדולה. ואם רצה שירחצו אחרים עמו, הרשות בידו. ר' יהוד' אומר: רצה לנהג ביזיון בעצמו אין שומעין לו, שנ' וקדשתו - על כורחו", ע"כ. וגם ר' יהודה לא אסר עליו לוותר על כבוד וקדימות שנותנים לו, אלא אסר עליו למחול על בזיונו. ומכל מקום הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ה ה"ג) פסק כת"ק, שהתיר לו אפילו לנהוג ביזיון בעצמו. ומסתבר בק"ו שיכול למחול על כבודו. ואפשר שיש ללמוד מכאן שהוא הדין לכהן הדיוט, ולסייע להנ"ל, שבכל ענייני כבוד אין איסור על הכהן למחול.

איסור השימוש אינו איסור דאורייתא בפני עצמו

והנה בפרטי מצות וקדשתו בבבלי לא מצאנו אלא את דיני הכיבוד ("לפתוח ראשון" וכו') ואת ההפרשה מאיסורי כהונה, ולא את איסור השימוש. זה האחרון נזכר להדיא רק בירושלמי הנ"ל, ולא נלמד מפסוק זה. שהרי ז"ל הירושלמי: "מניין המשתמש בכהונה מעל, רבי אחא בשם שמואל אמר (עזרא ה, כח) וְאִמְרָה לְהֵן אַתֶּם קוֹדֵשׁ לַה' וְהַכֹּלִים קוֹדֵשׁ, מַה כֹּלִים הַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּהֵן מֵעַל אִף הַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּכַהֲנִים מֵעַל", ע"כ. הרי שהאיסור נלמד מדברי קבלה. זאת ועוד, לא מסתבר כלל שלדעת הירושלמי המשתמש בכהונה חייב קרבן מעילה. ועל כרחך אין זו אלא אסמכתא בעלמא. והלשון "מעל" היא כמו שאמרו בברכות (לה ע"א): "כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל", ואמרו שם עוד: "כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים", ושם (ע"ב): "כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל". ופשיטא שכל אלו אינן אלא דרשות להפלגת חומר הדברים, ולא גדרים בהלכה למעשה. והעולה מכך לעניין דינא, שהשימוש בכהונה הוא לכל היותר סניף של מצות וקידשתו, ואפשר אף שהוא איסור דרבנן בלבד. ומיניה וביה מבואר בירושלמי שלגביו מועילה מחילה.

למעשה כל הראשונים פסקו שמחילה מועילה

והרמב"ם לא הזכיר כלל את האיסור להשתמש בכהן. אפשר שכיון שדברי שמואל הללו לא הובאו בבבלי, הרמב"ם סבר שלדעת הבבלי אין בזה איסור, ולכן השמיטו. ואפשר עוד שסבר שאין בזה מחלוקת, אלא כאמור זהו סניף של

וקדשתו. ועל פי מה שהתבאר, הן בדיני כיבוד דוקדשתו והן באיסור שימוש מועילה מחילה, ולכן אין כאן דין שהוא שונה מהותית.

כך יש לפסוק הלכה למעשה

וכיון שמהרמב"ם עולה שמחילה מועילה הן לקדימות הכהן והן לשימוש בו (אם בכלל יש איסור בשימוש), וגם ר"ת למעשה נהג היתר בשימוש, וה"ר פטר הטעים שמחילה מועילה, נראה פשוט דלדינא הכי נקטינן. וכ"פ הרמ"א (או"ח ס"ס קכה) וז"ל: "אסור להשתמש בכהן אפילו בזמן הזה, דהוי כמועל בהקדש, אם לא מחל על כך", עכ"ל.

והמשנ"ב (ס"ק קעה) כתב וז"ל: "אבל אם מחל מותר, שכבוד הכהונה וכו' ניתן להם רק להנאתם, לפיכך בידו למחול וליתן רשות לישראל להשתמש בו. ויש מי שאומר (ט"ז סקל"ט) שאינו יכול ליתן רשות להשתמש בו אא"כ יש לו איזה הנאה, כגון בשכר וכו', דאע"ג דכבוד יוכל למחול, שימוש ענין של ביזיון הוא, וטוב להחמיר לכתחילה. ולהשתמש בהם שיריות בזויות בודאי יש להזהר", עכ"ל. אולם לפי האמור נראה לכאורה שאין לחשוש לדברי הט"ז, ואף בשיריות בזויות מועילה מחילה. שכן אם איתא שיש חידוש בדין שימוש המופיע בירושלמי, שבאופנים מסוימים לא מועילה בו מחילה, ובכך הוא חלוק מדין קדימות דוקדשתו המופיע בבלי, על כרחך איסור שימוש הוא איסור עצמי, וצ"ל שהוא איסור דרבנן, והרמב"ם לא קיבלו להלכה. ואף אם נאמר שר"ת וה"ר פטר כן קיבלוהו (אף שלא שמענו להדיא שסברו איסור שימוש כלשהו שלא מועילה בו מחילה), מ"מ הוי ספק דרבנן, והלכה כדברי המיקל.

וכ"כ בשו"ע הגר"ז (סעי' ס), שאחר שהביא את דברי הרמ"א ואת דברי הט"ז, כתב וז"ל: "והעיקר כסברא הראשונה (היינו שיכול למחול), שהרי יכול ליתן רשות לישראל לקרות ולברך לפניו אע"פ שאין לו שום הנאה מזה וכו'. ואין אומרים וקדשתו בעל כרחו אלא בדברים התלויים בקדושת הכהנים, שאינו רשאי לחלל קדושתו ולישא גרושה וכיוצא בה, לפי שקדושת הכהנים לא ניתנה להם ליהנות בה גופם, כמו שקדושת ישראל לא נתנה להנות בה גופם שמצוות לאו ליהנות ניתנו, אלא גזירת מלך היא עליהם שיהיו קדושים הואיל ונבחרו לשרת למלך הקדוש וכו', לפיכך אינה בידם למחלה. אבל כבוד הכהונה ניתן להם להנאתם, לעלות לתורה ראשון וליטול מנה יפה ראשון וכן להקדימם לכל דבר שבקדושה, כבוד זה הנאת הגוף הוא לפיכך הוא בידם למחול כבודם, ורשאי ליתנו לישראל אם רצה, כי רצונו של אדם זהו כבודו", עכ"ל.

סיכום

התורה ציוותה לקדש את הכהן, ובספרא למדו שקידוש זה צריך להיעשות אפילו בעל כרחו. והרמב"ם בספר המצוות הביא את הספרא בסמיכות למה שלמדה הגמרא מ"וקדשתו", שצריך להקדים את הכהן לכל דבר שבקדושה וכו', ונראה מכך שהכהן אינו יכול למחול על כבוד זה. אולם בגיטין מבואר שמעיקר הדין כהן יכול למחול על קדימותו לקרוא בתורה (ורק מפני דרכי שלום אמרו שלא ימחל). ובירושלמי הובאו דברי שמואל שהשתמש בכהונה מעל, ומהמעשה המובא שם מוכח שהכהן רשאי למחול על כבודו ולשמש אחרים. וכן אמר ה"ר פטר להצדיק את מעשהו של ר"ת שהשתמש בכהן, כמובא בהגהות מרדכי. ואפשר שיש לתרץ שהכהן אינו יכול להפקיע מעצמו את כבוד הכהונה לחלוטין, אבל יש באפשרותו למחול על מעשה כבוד מסוים, וזהו כבודו.

ובמשנה תורה נראה שהרמב"ם חזר בו מהבנתו בגדר מצות וקידשתו, והעמיד את עיקר המצוה על הכשרת הכהנים לעבודה. ועל פי זה דברי הספרא לא נאמרו אלא בהקשר זה. וכן מבואר ביבמות, שפירוש דברי הספרא הוא שאנו מצווים להפריש את הכהנים מאיסורי הכהונה אפילו על כרחם. והרמב"ם במשנ"ת לא הזכיר את החיוב לקדש את הכהן על כרחו, אולם לפי האמור ניחא, שזה מונח מיניה וביה בעצם החיוב להכשירו לעבודה. ועל פי זה באמת כבוד הכהונה ניתן למחילה.

ואיסור השימוש בכהן לא נזכר בבבלי אלא בירושלמי הנ"ל, ומקורו מדברי קבלה. ונראה פשוט שאין זה לימוד גמור לחיוב מעילה אלא אסמכתא, והאיסור הוא לכל היותר סניף של מצות וקדשתו, ואולי רק איסור דרבנן. ומבואר מיניה וביה בירושלמי שמועילה בו מחילה. ובעצם כל הראשונים פסקו למעשה שמחילה מועילה. ונראה שגם בתשמיש שיש בו משום ביזיון מועילה מחילה, שכן אם יש איסור עצמי בתשמיש בזוי על כרחך הוא איסור דרבנן בפני עצמו, ונמצא שהרמב"ם לא פסקו, ובשל סופרים הלך אחר המיקל. וכן נראה מסתימת לשון הרמ"א, וכ"פ בשו"ע הגר"ז. וכן נראה עיקר למעשה.

וה' יזכנו מהרה לראות בבנין בית קדשנו ותפארתנו, לראות כהנים בעבודתם, בגדיהם עליהם כהונתם עליהם קדושתם עליהם, אכ"ר.